

สื่อมวลชน พลังแฝงในการพัฒนาการเมืองที่ถูกลืม

บุญเลิศ ศุกดิลก

คณะวารสารศาสตร์ ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คำนำ

สื่อมวลชนควรมีส่วนช่วยพัฒนาการเมืองระบบประชาธิปไตยอย่างไร ? เป็นคำถามที่พึงเสียซ้ำซากและคำตอบที่ได้ก็คล้ายคลึงกัน นักหนังสือพิมพ์ส่วนมากมักจะกล่าวอ้างว่าสื่อมวลชนเป็น “ตัวแทน” ของประชาชน มีหน้าที่เสนอข่าวสารความเห็น วิเคราะห์ และความบันเทิงให้ประชาชนได้ทราบ การที่สื่อมวลชนจะปฏิบัติหน้าที่ได้นั้นจำเป็นจะต้องได้รับ “เสรีภาพ” ที่แท้จริงเสียก่อน ฝ่ายรัฐบาลเองก็ยอมรับฟังเหตุผลข้อนี้ แต่มักโต้แย้งเสมอว่าสื่อมวลชนมี “ความรับผิดชอบ” น้อยไปหน่อยและอาจสร้าง “ประชามติ” ที่ผิดได้ง่าย ๆ ผลแห่งการขัดแย้งที่ผ่านมาก็คือ เรา.....ประชาชนได้ระบบการเมือง และระบบสื่อมวลชนอย่างที่เราเห็นอยู่.....ซึ่งต่างไม่เป็นประชาธิปไตยทั้งคู่

ผู้เขียนยอมรับว่าการขัดแย้งกันระหว่างรัฐบาลกับสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งจำเป็นเหมือนกันในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ถ้าทั้งสองฝ่ายสามารถรวมตัวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันได้แล้ว (ซึ่งเกิดขึ้น

ยาก) ก็ไม่แน่ว่าผลประโยชน์ของประชาชนจะเป็นอย่างไร แต่แทนที่จะเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในที่นี้ ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นว่าทั้งหนังสือพิมพ์และรัฐบาลซึ่งมีส่วนควบคุมสื่อประเทวิทย์และโทรทัศน์อยู่ต่างก็มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันที่จะปลูกฝังและส่งเสริมระบบการเมืองที่ดีขึ้นได้

ผู้เขียนคิดว่า การที่ระบบการเมืองไทยไม่พัฒนาเท่าที่ควรนั้น มีส่วนสืบเนื่องมาจากสื่อมวลชนทั้งของเอกชนและรัฐบาลต่างเข้าใจและปฏิบัติหน้าที่ของตัวเองผิดพลาด มิใช่เพราะการขัดแย้งกันเท่าใดนัก เราต้องยอมรับว่า เท่าที่ผ่านมานั้น การกำหนดนโยบายและกลยุทธ์การใช้สื่อมวลชนเพื่อประโยชน์ทางการเมืองของรัฐบาลก็ดีหรือของเอกชนก็ดีต่างยึดมั่นอยู่กับข้อสันนิษฐานที่ว่า สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการชักจูง (persuasive tools) เพื่อโน้มน้าวเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้ได้ในช่วงเวลาอันสั้นด้วยข้อสันนิษฐานนี้เอง ลักษณะเนื้อหาของข่าวสารและรายการทางวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์จึงเต็มไปด้วย “ความเห็น” “ทัศนะ” และ “เกล็ดบันเทิง” เสียส่วนมาก องค์การเกี่ยว

ข้องกับสื่อมวลชนหลายแห่ง เช่น หน่วยงาน
โฆษณา และประชาสัมพันธ์ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อมุ่ง
ประโยชน์ในทาง “ชวนเชื่อ” และ “ล้าสมอง”

ผู้เขียนเชื่อว่า ในการพัฒนาการเมือง
ระบอบประชาธิปไตยนั้น สื่อมวลชนควรดำเนิน
นโยบายและหน้าที่เสียใหม่แทนที่จะมุ่งชักจูงเพื่อ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือความเห็นของประชาชน
สื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็น ของรัฐบาลและเอกชน
ควรมุ่งเน้นเนื้อหา “ข่าวสาร” (information) ที่
เป็นประโยชน์เพื่อช่วยให้ประชาชนใช้ตัดสินใจ
และพัฒนาความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง
(political cognition) ที่ถูกต้อง แทนที่จะมุ่งผล
ระยะสั้น ควรจะเล็งเห็นการณ์ไกลไว้ให้มาก

ในบทความนี้ ผู้เขียนขอเสนอแนวคิดและ
ผลการค้นคว้าเกี่ยวกับหน้าที่ใหม่สองประการ
ของสื่อมวลชนในระบอบประชาธิปไตย ซึ่ง
สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของผู้เขียนที่กล่าว
แล้ว หน้าที่ทั้งสองเปรียบได้เหมือน “พลังแฝง”
ซึ่งสามารถมีผลอย่างมากต่อการพัฒนาการเมือง
ในประเทศไทย แต่ไม่ค่อยมีใครพูดถึงและเกือบ
จะถูกลืมไปเสียสิ้น หน้าที่นี้คือ การ
กำหนดวาระทางการเมือง (Agenda-setting)
และ การเรียนรู้ทางการเมือง (political
socialization)

บทความนี้แบ่งออกเป็นสามตอน ตอน
แรก อธิบายถึงแนวคิด และแบบจำลองเกี่ยวกับ
agenda-setting ในสังคมประชาธิปไตยทั่วไป

ตอนที่สอง วิเคราะห์สื่อมวลชนโดยเฉพาะ
หนังสือพิมพ์และหน้าที่ agenda-setting ใน
สังคมไทย ตอนสุดท้าย อธิบายแนวคิดและผล
การค้นคว้าเกี่ยวกับสื่อมวลชนและ political
socialization โดยเน้นหนักที่กลุ่มนักศึกษามหา
วิทยาลัยในประเทศไทย

แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดวาระทาง การเมือง (agenda-setting)

คำว่า “agenda-setting” ซึ่งอาจแปล
เป็นไทยว่า “การกำหนดวาระ” ได้นำมาใช้ใน
วงการศึกษามหาวิทยาลัยสื่อสารมวลชนเมื่อไม่นานมานี้
จึงอาจฟังขัดหูอยู่บ้างแต่คำนี้นับวันจะใช้กันแพร่
หลายต่อไปโดยเฉพาะเมื่อพูดถึงสื่อสารมวลชน
กับการพัฒนาทางการเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับ agenda-setting
คล้ายคลึงกับ political socialization กล่าวคือ
แทนที่จะเน้นที่ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
(attitude) และความเห็น (opinion) ตามแนว
ความคิดสมัยเก่ากลับมุ่ง วิเคราะห์วิวัฒนาการ
ของความคิด (cognitions) เกี่ยวกับปัญหาทาง
การเมืองหรือปัญหาอย่างอื่น

ถ้ามองในแง่ของการสื่อสาร ก็หมายความว่า
เราเน้นความสำคัญของหน้าที่ในด้านเสนอ
ข่าวสาร (information) มากกว่าหน้าที่ในทาง
ชักจูงหรือโน้มน้าวใจ (persuasion) อีกนัยหนึ่ง
สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ในการเสนอข้อเท็จจริง

และข่าวสารที่จำเป็นและมีประโยชน์ทางด้านการเมืองแก่ประชาชนมากกว่าที่จะมุ่งชักจูงเปลี่ยนแปลงหรือ “ล้างสมอง” ประชาชนเช่นที่ปฏิบัติกันมาแล้ว

ทั้ง agenda-setting และ political socialization เป็นแนวการศึกษาสื่อสารการเมืองสมัยใหม่แตกต่างไปจากที่เป็นอยู่ในขณะนี้ จะถือว่าเป็นปฏิรูปหรือปฏิวัติแนวความคิดเก่าก็ไม่ผิด

เมื่อพูดถึง agenda-setting เรามักนึกถึงวาระในการประชุมต่าง ๆ ซึ่งกำหนดเอาไว้ตามลำดับความสำคัญหรือความเหมาะสมของประเด็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องโดยทั่วไป ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องยอมรับและปฏิบัติหรือดำเนินการตามวาระที่วางเอาไว้แล้ว

ในวงการสื่อสารการเมืองก็เหมือนกัน ความหมายของ agenda-setting ตามที่กล่าวสามารถนำมาปรับเข้ากันได้ ในกรณีนี้ เราถือว่่า สื่อมวลชนทั้งหลายเป็นผู้กำหนด (set) วาระการประชุม (agenda) เกี่ยวกับปัญหาหรือประเด็นหัวข้อทางการเมืองเอาไว้ ประชาชนผู้รับข่าวสารทั่วไป เปรียบเหมือนผู้เข้าร่วมประชุม จึงย่อมจะรับทราบหรือตระหนักถึงปัญหาหรือประเด็นต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในวาระนั้น ผลที่ตามมาก็คือ ประชาชนจะคิดและปฏิบัติตามวาระที่สื่อมวลชนกำหนดไว้เช่นเดียวกับการประชุมทั่วไป

ถ้าพิจารณาความหมายโดยเคร่งครัด agenda-setting ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับหัวข้อ (topic) หรือปัญหา (issue) ทางสื่อมวลชนกับระดับการรับรู้ (perception) หรือเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหานั้น ๆ เราอาจกล่าวในรูปสมมติฐาน (hypothesis) ได้ว่ายิ่งสื่อมวลชนเลือกเสนอข่าวเกี่ยวกับประเด็นหรือปัญหาใดมากเท่าไร ประชาชนผู้รับสารก็จะรับรู้หรือตระหนักถึงความสำคัญของประเด็นหรือปัญหา (salience) นั้นมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย สมมติฐานกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเลือกเน้นประเด็นหรือปัญหาทางสื่อมวลชนกับระดับการรับรู้ความสำคัญ (salience) ของประเด็นหรือปัญหานั้น

ในแง่ของการพัฒนาทางการเมือง หมายความว่าสื่อมวลชนเลือกเสนอประเด็นหรือปัญหาทางด้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากเท่าไร โอกาสที่ประชาชนจะรับทราบความสำคัญของการปกครองระบอบนี้ก็จะมากยิ่งขึ้น ระดับความรู้และความเข้าใจประเด็นปัญหาต่างๆ เหล่านี้จะพอกพูนในระบบความคิดของคนเรามากขึ้น นับเป็นวิวัฒนาการทางด้านการคิดเกี่ยวกับการเมือง (political cognitions) ในระยะยาว

ถึงแม้คำศัพท์ agenda-setting จะเพิ่งนำมาใช้ในวงวิชาการสื่อสารมวลชน แต่การศึกษาค้นคว้าด้านนี้ได้มีกันมานานแล้ว แนวความคิด

agenda-setting เริ่มตั้งแต่สมัยที่ Walter Lippman คิดคำว่า “pictures in our heads” (มโนภาพในหัว) ในราวปี ค.ศ. ๑๙๒๒ ในความเห็นของ Lippman นั้น สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญช่วยให้คนเรารับทราบและเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ของโลกภายนอก ซึ่งตามปกติแล้วเราไม่มีโอกาสได้สัมผัสด้วยตนเองและนอกจาก Lippman แล้ว ก็มีนักวิชาการคนอื่นอีกมากที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับความหมาย agenda-setting ตามที่กล่าวแล้วในปี ค.ศ. ๑๙๒๕ Robert Ezra Park ได้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของการเสนอข่าว (news) ทางหน้าหนังสือพิมพ์ที่มีต่อชุมชนต่าง ๆ

Lasswell กล่าวถึงหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสื่อมวลชนว่าคอยสอดส่องดูแลและรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นให้สมาชิกในสังคมได้ทราบ Lasswell เรียกหน้าที่นี้ว่า “surveillance” ในทำนองเดียวกัน Schramm ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของสื่อมวลชนที่ช่วยให้คนเราสามารถหยั่งทราบและคาดคะเนเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเองได้ใกล้เคียงถูกต้อง

อย่างไรก็ตาม หัวเลี้ยวหัวต่อของการค้นคว้า agenda-setting เริ่มเมื่อนักสังคมวิทยา Paul Lazarsfeld และคณะทำการวิจัยบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในการเลือกตั้งประรา-

ชาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. ๑๙๒๕ Lippman ไม่ได้ใช้ศัพท์ agenda-setting โดยตรงทีเดียว แต่พูดถึงผลของสื่อมวลชนในทางระดมสรรพกำลัง (mobilizing effects) ได้แก่การเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจเกี่ยวกับการลงคะแนนเสียง

เป็นที่น่าเสียดายว่าแนวความคิดและผลการวิจัยเท่าที่ผ่านมามีถูก “มองข้าม” ไปเสีย เนื่องจากว่านักวิชาการและวิชาชีพส่วนมากมักแต่คำนึงถึง “อำนาจชักจูง” (persuasive power) ของสื่อมวลชนต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากเกินไปนั่นเอง กว่่าที่จะมีใครนึกถึงประสิทธิผลของข่าวสารต่อการพัฒนาความคิดเวลาก็กว้างเลยไปนานแล้ว

อาศัยแนวความคิดและผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้วได้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามสร้าง “แบบจำลอง” (model) ของ agenda-setting ขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาและค้นคว้าต่อไป แบบจำลองที่เสนอโดย Becker, McCombs และ McLeod เป็นที่น่าสนใจอย่างมาก^(๑) ทั้ง McLeod และ Becker ได้ทำการศึกษาเรื่อง agenda-setting มาก่อนที่ศูนย์วิจัยสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัย Wisconsin-Madison ครั้นต่อมาเมื่อ Becker มาประจำอยู่ที่มหาวิทยาลัย

(๑) Lee B. Becker, Maxwell E. McCombs and Jack M. McLeod, “The Development of Political Cognitions,” in Steven H. Chaffee (ed) *Political Communication* (Calif : Sage, 1975) p. 39

ได้ร่วมงานกับ Mc Combs ซึ่งศึกษา แล้ว และคิดสร้างแบบจำลองนี้ขึ้นมา ลักษณะเด่นของแบบจำลองนี้ก็คือได้แสดงให้เห็นข้อคล้ายคลึงและแตกต่าง ๆ ระหว่างแนววิธีการศึกษาแบบเก่าคือ attitude change และ การศึกษาแบบใหม่คือ agenda-setting กระบวน การของแต่ละแนววิธีการศึกษานั้นคล้ายคลึงกัน โดยอาจแยกออกเป็นขั้นตอน คือ

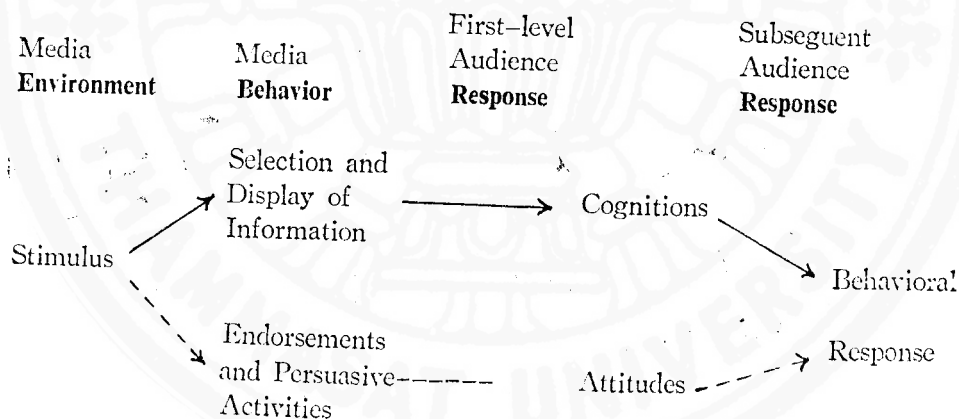
๑. สภาพสิ่งแวดล้อมของสื่อมวลชน (Media environment) ซึ่งเป็นเครื่องเร้าหรือ สาเหตุก่อให้เกิด

๒. พฤติกรรมสื่อมวลชน (Media behavior) ซึ่งหมายถึงการเลือกและเสนอข่าว

สารหรือวิธีการโน้มน้าวจิตใจต่าง ๆ แล้วแต่กรณี พฤติกรรมเกี่ยวกับสื่อมวลชนนี้จะก่อให้เกิด

๓. ผลสนองตอบมวลชน (audience response) ซึ่งในขั้นแรกนี้จะปรากฏในรูปการ พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงทางความคิด(cognition) หรือทัศนคติ (attitude) และหลังจากนั้นก็จะ

๔. ผลสนองตอบ (response) ขั้นสุดท้ายตามมา อันได้แก่การแสดงออกซึ่งพฤติกรรม (behavior) ต่าง ๆ จะเห็นว่าขั้นตอนทั้งหมดที่เกิดขึ้นนั้นเกี่ยวโยงกันเป็นลูกโซ่ ข้อแตกต่างของแนววิธีการศึกษาแต่ละแบบอยู่ที่ลักษณะของ ขั้นตอนที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้ว แบบจำลองนี้อาจแสดงเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑ แบบจำลอง (model) ประสิทธิภาพสื่อมวลชนแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวแปรต่างตาม แนววิธีการศึกษา agenda-setting (ลูกศรเส้นตรง) และ attitude-change (ลูกศรไขว่ปลา)

แบบจำลองนี้สะท้อนให้เห็นบทบาทของสื่อมวลชนในการรายงานปัญหา (issues) หรือเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อให้ประชาชนทั่วไป และอภิปรายถกเถียงกัน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ นั้น สลับซับซ้อนและเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ทั้งนี้จะเห็นได้จากลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสภาพสิ่งแวดล้อม (environment) กิจกรรมสื่อ-มวลชน (media activities) และผลสนองตอบ (responses) ที่เกิดขึ้นทั้งในระยะสั้นและระยะยาวตามที่ปรากฏใน แบบจำลองนี้ความสัมพันธ์เหล่านี้ทั้งที่จริงแล้วก็คือสมมติฐาน (hypotheses) สำคัญในการวิจัยเกี่ยวกับ agenda-setting ข้อที่พึงตระหนักก็คือว่า กระบวนการ agenda-setting นั้นแสดงโดยลูกศรเส้นตรง ส่วนความสัมพันธ์ที่แสดงโดยลูกศรไขว่ปลานั้นเป็นกระบวนการวิเคราะห์การชักจูงและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitude change)

อาศัยแบบจำลองดังกล่าว เราอาจแยกพิจารณากระบวนการ agenda-setting ออกแต่ละขั้นตอนตามลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันสื่อมวลชนกับตัวแยกอื่น ๆ คือ ก.) บ่อเกิด (antecedents) พฤติกรรมเกี่ยวกับสื่อมวลชน ข.) ผลสนองตอบระยะสั้น (immediate responses) และ ค.) ผลสนองตอบระยะยาว (long-term responses)

ก. บ่อเกิดพฤติกรรมเกี่ยวกับสื่อมวลชน
เท่าที่ผ่านมา การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ agenda-setting ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยสภาพสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมทางสื่อมวลชนน้อยมาก ยิ่งในประเทศไทยเราด้วยแล้วแทบไม่มีการศึกษาใดเลยที่แสดงให้เห็นว่าปัจจัยอะไรบ้างมีผลสำคัญต่อการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนในลักษณะต่าง ๆ ส่วนมากเน้นเรื่อง ประสิทธิผล (effect) ในทางการเมืองของสื่อมวลชนเสียมากกว่า ปรากฏการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดมีช่องว่างในวงการค้นคว้าสื่อสารการเมืองและนับเป็นผลเสียอย่างมาก การที่เราจะแก้ไขปัญหาสื่อสารมวลชนเพื่อผลประโยชน์ต่อการพัฒนาทางการเมืองนั้น จะไม่มีวันประสบความสำเร็จได้เลย ถ้าเราไม่เข้าใจสาเหตุแห่งพฤติกรรมต่าง ๆ ในวงการสื่อมวลชนในเมืองไทย การวิจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับด้านนี้ที่สำคัญคงจะได้แก่การวิเคราะห์พฤติกรรมของบุคคลซึ่ง

เรียกว่า “gatekeepers” (ผู้รักษาประตูหรือนายทวาร)^(๒) ในวงการสื่อสารมวลชน gatekeepers มักหมายถึงบรรณาธิการและนักข่าวตามสำนักพิมพ์หรือสถานวิทยุกระจายเสียงซึ่งทำหน้าที่ตรวจสอบคัดเลือกรับเรียงข่าวสารเพื่อเสนอให้ประชาชนทราบทั้งบรรณาธิการและนักข่าวจึงอยู่ในฐานะที่จะ “ควบคุม” (control) ข่าวสารต่าง ๆ ที่จะผ่านไปยังประชาชนทั่วไป โดยอาศัยวิธีการคัดเลือกและเรียบเรียงข่าวสารการตอบโต้และจัดหน้าหนังสือพิมพ์ ตลอดจนการกำหนดเวลาเสนอข่าวสารและการลำดับความสำคัญของข่าว พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมข่าวสารเช่นที่กล่าวมานี้ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการ agenda-setting

การวิเคราะห์พฤติกรรมของ gatekeepers ส่วนมากเน้นที่การเลือกและตัดทอนข่าวสาร ผลการวิเคราะห์ที่สำคัญพบว่าบรรณาธิการและนักข่าวทั่วไปเลือกเสนอข่าวสารโดยที่ไม่ได้คำนึงถึงประชาชนผู้รับข่าวสารเท่าไรนัก แม้จะได้ตระหนักถึงความต้องการและความสนใจของผู้อ่านหรือผู้ฟังบ้าง แต่ก็ยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนอยู่มาก การเลือกเสนอข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือวิทยุโทรทัศน์ จึงขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของบรรณาธิการและนักข่าวว่ามีความเหมาะสมเพียงไรและจะเป็นที่สนใจแก่ประชาชน

(๒) G.A. Donohue, P.A. Tichenor and C.N. Olien, “Gatekeeping : mass media systems and information control” pp. 41-69 in F.G. Kline and P.J. Tichenor (eds.) *Communication Research* (Calif : Sage, 1972)

หรือไม่ ส่วนข่าวสารที่ประชาชนต้องการหรือสนใจจริง ๆ นั้น อาจไม่มีโอกาสปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์วิทยุโทรทัศน์ก็ได้^(๓) ด้วยเหตุนี้จึงมักมีคำกล่าวพังเพยว่า “ข่าว” (news) ก็คือสิ่งที่บรรณาธิการหรือนักข่าวสร้างขึ้น และเผยแพร่ทางสื่อมวลชน

ถ้าพิจารณากันตามเนื้อหาแล้ว การค้นพบข้างบนนี้มีส่วนเป็นจริงอยู่มากในวงการหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอย่างอื่นในประเทศที่กำลังพัฒนาทั่วไปรวมทั้งไทยเราด้วย คำกล่าวที่ว่าการเสนอข่าวสารเพื่อสนองตอบความสนใจและต้องการของมวลชนดูเหมือนจะเป็นคำขวัญและคำแก้ตัวหรือเหตุผลที่เลื่อนลอยของบุคคลในวงการสื่อมวลชนมากกว่า ในทางปฏิบัติจริง ๆ แล้ว ทำได้ยากมาก

ข. ผลสนองตอบระยะสั้น

ถ้าพิจารณาตามแบบจำลอง agenda-setting ที่ให้ไว้ข้างต้นจะเห็นว่าผลสนองตอบระยะสั้นที่เกิดขึ้นกับมวลชนผู้รับข่าวสารนั้นจะเป็นในรูปของความคิด (cognition) ซึ่งกล่าวโดยทั่วไปแล้ว ก็ได้แก่ความเชื่อ และความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ นั้นเอง ลักษณะเหล่านี้ซ่อนเร้นอยู่ภายในตัวของบุคคล ไม่ได้คลุมถึงการแสดงออกในรูปพฤติกรรมที่สังเกตได้ชัด

ความคิดหรือความเชื่อของคนเรานั้นสามารถแยกออกได้เป็นหลายระดับตามลักษณะ

ความยากง่ายและสลับซับซ้อนในระดับสูงสุด เราอาจพูดถึงความเชื่อในรูปของปรัชญาหรืออุดมการเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ในระดับพื้นฐานทั่วไป ความเชื่อเป็นเรื่องของการใช้พิจารณาอนุมานหาเหตุผลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในสังคม กล่าวโดยย่อ ความคิดหรือความเชื่อของคนเรานั้นเป็นพื้นฐานพัฒนาการของความรู้ สติปัญญา และอุดมการต่าง ๆ

ในวงการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับ agenda-setting เท่าที่ผ่านมานั้นส่วนใหญ่เน้นที่ระดับความคิดหรือเชื่อพื้นฐานทั่วไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแสดงออกซึ่งความคิดระดับนี้สังเกตได้ง่ายไม่ลำบากแก่การวัดและเชื่อว่าเป็นผลสืบเนื่องโดยตรงจากข่าวสารทางสื่อมวลชน แนวความคิดที่ศึกษากันมากนิยมเรียกว่า “salience” หรือ “การตระหนักหรือรับทราบความสำคัญของประเด็นปัญหา” หมายถึงการที่บุคคลคนหนึ่ง หรือหลายคนได้ตระหนักหรือรับทราบว่า มีปัญหาเรื่องราว (issue) อะไรเกิดขึ้นในสังคมของคน และปัญหานั้นมีความหมายและความสำคัญแก่ตัวเองหรือส่วนรวมเพียงไร

ค. ผลตอบสนองระยะยาว

ในการศึกษาหน้าที่ agenda-setting นั้นเรามุ่งหวังผลระยะสั้นของการสื่อสารที่มีต่อพัฒนาการด้านความคิดก็จริง แต่เป้าหมายสำคัญอยู่ที่ผลระยะยาวคือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ

(๓) D.M. White “The Gatekeepers : A Case Study in the Selection of News,” *Journalism Quarterly* (Volume 27, Fall, 1950) pp. 38--390

คนเรา ตามแผนภาพที่แสดงไว้ข้างต้นนั้น
ข้อสันนิษฐานสำคัญประการหนึ่งคือว่าการ
พัฒนาด้านความคิด (cognition) ของคนมีส่วน
สัมพันธ์กับการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของเขา
ดังนั้น ถ้าการสื่อสารสามารถช่วยในการพัฒนา
การคิดทางการเมืองจริงก็ย่อมมีผลทางอ้อมใน
การพัฒนาพฤติกรรมทางการเมืองไปด้วยนอก
จากนี้ นักวิชาการส่วนมากยังเชื่อว่าการพัฒนา
บุคลิกภาพและพฤติกรรมของคนเราโดยเน้น
ด้านพัฒนาความคิด แทนที่จะมุ่งเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติจะได้ผลมากในระยะยาว มีผลวิจัยสนับสนุน
แนวคิดดังกล่าวมากพอสมควร

สื่อมวลชนและหน้าที่กำหนดวาระทาง การเมืองในสังคมไทย

ได้กล่าวมาในตอนต้นแล้วว่า การพัฒนา
ความคิดทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของการ
ปกครองระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนใน
ฐานะที่เป็นสถาบันอันหนึ่งในสังคมมีบทบาท
หน้าที่สำคัญอย่างยิ่งในการ ปลุกฝังและพัฒนา
ความคิดทางการเมืองที่ถูกต้องแก่ประชาชน
แทนที่จะมุ่งในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและ
ความเห็นอย่างเดียว ผู้เขียนได้เสนอแนะและ
อธิบายหน้าที่ใหม่เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติได้แก่
หน้าที่ในการกำหนดระเบียบวาระปัญหาทางการเมือง
(agenda-setting)

j ในตอนนี้อยู่เขียนต้องการที่จะวิเคราะห์ให้
เห็นว่าในสังคมไทยเรานั้น สื่อสารมวลชนได้

ปฏิบัติหน้าที่นี้เพียงไรและประสบผลอย่างไรบ้าง
โดยจะอ้างหลักฐานการวิจัยเท่าที่มีอยู่ประกอบ
การพิจารณาด้วย

ในส่วนที่พูดถึงสื่อสารมวลชนนั้น จะขอ
เน้นความสำคัญที่หนังสือพิมพ์ เพราะเห็นว่า
เป็นสื่อที่อยู่ในกำมือของเอกชน อยู่ในฐานะที่
จะเสนอรายงานและแสดงความเห็นเกี่ยวกับ
ปัญหาทางการเมืองได้อย่างเปิดเผยและหลักฐาน
อ้างอิงส่วนมากเท่าที่มีอยู่มักเกี่ยว ข้องเฉพาะบท
บาทของสื่อประเภทนี้เสียส่วนใหญ่

ในสังคมไทยเรานั้น มักเชื่อกันมานานแล้ว
ว่าหนังสือพิมพ์มีอิทธิพลอย่างมาก สามารถ
เปลี่ยนความคิดเห็นและทัศนคติของผู้อ่านอย่าง
ไรก็ได้

คนไทยเชื่อในอิทธิพลของหนังสือพิมพ์
อย่างมากถึงกับคิดว่า เพียงแต่หนังสือพิมพ์เสนอ
รายงานข่าวเกี่ยวกับเรื่องของบุคคลใด ก็สามารถ
ทำให้บุคคลในข่าวนั้นเปลี่ยนสภาพเป็น “พระ
เอก” หรือ “ดาวร้าย” ไปตามเนื้อข่าวด้วย

ความเชื่อเช่นนี้ฝังแน่นมานานแล้วจนลืมนึกถึงหลักวิชาการที่ว่าข่าวสารในหน้าหนังสือ
พิมพ์หรือสื่อมวลชน ประเภทอื่นจะมีผลก็ต่อเมื่อ
ผู้อ่านได้รับทราบและให้ความสนใจต่อข่าวสาร
นั้น เพียงแต่ข่าวสารปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์
เท่านั้น ไม่น่าจะมีผลเกิดขึ้นแต่อย่างใด

ด้วยความเชื่อในอิทธิพลของหนังสือพิมพ์
นี้เองคนไทยส่วนมากโดยเฉพาะช

กลายเป็นโรค “คร่ำ” หนังสือพิมพ์ ไม่อยากมี
ชื่อเข้าไปพัวพันด้วยเกรงจะมีผลในทางลบเกิด
ขึ้นกับตน ตรงกันข้ามมีคนอีกจำนวนไม่น้อย
โดยเฉพาะนักการเมืองพยายามอาศัยหน้าหนังสือ
พิมพ์สร้างคะแนนนิยมหรือ “บารมี” ให้กับ
ตนเอง หนังสือพิมพ์ในเมืองไทยจึงมีลักษณะ
เหมือน “ดาบสองคม” ตามความเข้าใจของคน
ส่วนมากไม่มีผิด

ดูเหมือนฝ่ายหนังสือพิมพ์เองจะได้ตระหนัก
ถึงความเชื่อของผู้อ่านเกี่ยวกับอิทธิพลดังกล่าว
ในเมืองไทยขณะนี้ หนังสือพิมพ์ส่วนมากได้เปิด
คอลัมน์ประจำประเภท “ซุบซิบนิเทศ” มาก
มายซึ่งสามารถจะสนับสนุน หรือโจมตีให้บุคคล
ที่ตกเป็นข่าวโด่งดังหรือดับได้ง่าย ๆ เพียงแต่ตี
พิมพ์ชื่อบุคคลต่าง ๆ ในคอลัมน์นี้เท่านั้น บุคคล
นั้นก็พลอยได้รับผลตามต้องการ

มีนักการเมืองไทยหลายคนทั้งในอดีตและ
ปัจจุบันที่อาศัยหน้ากระดาษหนังสือพิมพ์ และ
สื่อมวลชนประเภทอื่นเป็นบันไดไต่เต้าไปสู่ความ
รุ่งโรจน์ในอาชีพการเมือง บุคคลดังกล่าวมีทั้ง
นักหนังสือพิมพ์จริง ๆ ที่เคยผ่านงานสื่อข่าวและ
บรรณาธิการข่าวมาแล้วมากมาย นักเขียน
ประจำที่เชี่ยวชาญสาขาวิชาการต่าง ๆ หรือไม่ก็
เป็นบุคคลที่รู้จักมักคุ้นในวงการสื่อสารมวลชน
ประโยชน์ทางตรงประการหนึ่งที่บุคคลเหล่านี้

ได้จากอาชีพหนังสือพิมพ์คือทำให้เป็นที่รู้จักใน
หมู่ประชาชนทั่วไป นิสสัยคนไทยนั้น ลงได้รู้จัก
ใครแล้ว ก็มักให้ความเชื่อถือติดตามไปด้วย ในวง
วิชาการ ผลของหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนที่
ทำให้บุคคลเด่นเป็นยอมรับนี้ เรียกกันว่า “status
conferral”^(๔)

ถ้าจะให้ยกตัวอย่างกลุ่มนักการเมืองที่ประ-
สบความสำเร็จเพราะผลจากหนังสือพิมพ์และสื่อ
มวลชนคงจะเป็นคณะรัฐบาลชุดนายธานินทร์
กรัยวิเชียรซึ่งก้าวขึ้นสู่อำนาจภายหลังการปฏิรูป
ในวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ คงจะยอมรับ
กันว่า รัฐมนตรีหลายคนในรัฐบาลชุดนี้รวม
ทั้งตัวนายกรัฐมนตรีเอง ไม่เป็นที่รู้จักมักคุ้นกัน
ดีทั่วไปในกลุ่มประชาชนมาก่อน รัฐมนตรีบาง
คน เช่น นายดุสิต ศิริวรรณ และนายบุญญ
สาธิต มีชื่อเสียงขึ้นมาเพราะอาศัยรายการสนทนา
ทางโทรทัศน์และวิทยุ แม้เมื่อเป็นรัฐบาลแล้ว
รัฐมนตรีบางท่านโดยเฉพาะรัฐมนตรีสำนักนาย
กรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยยังใช้
สื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์เป็นเวทีเสริมสร้าง
status ของตนอีกต่อไป มีนักวิชาการบางคนตั้ง
ข้อสังเกตว่าไม่เคยมีรัฐมนตรีสำนักนายกรัฐมนตรี
ซึ่งควบคุมโทรทัศน์และวิทยุอยู่แล้วคนไหนที่
ปรากฏเป็นข่าวทางวิทยุและโทรทัศน์บ่อยเท่ากับ
รัฐมนตรีชุดนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ที่ผ่านมา

(๔) Harold D. Lasswell, “The Structure and Function of Communication in Society, “in F Wilbur Schram and Donald F Roberts (eds.) *The Process and Effects of Mass Communication* (Urban : the University of Illinois Press, 1971, pp. 84-99.

ถ้าจะเรียกว่ารัฐบาลชุดนี้ปกครองประเทศโดยส่วนหนึ่งอาศัยอำนาจสื่อสารมวลชนก็คงไม่ผิดผลลัพธ์เป็นอย่างไรนั้นก็คงทราบกันอยู่แล้ว

ข้อที่น่าสังเกตก็คือว่า รายงานข่าวเกี่ยวกับนักการเมืองในหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนประเภทอื่นเท่าที่ผ่านมานั้นมักเน้นที่บุคลิกภาพของตัวนักการเมืองมากกว่าประเด็นปัญหาหรือแนวความคิดของเขา นักการเมืองหลายคนมีชื่อเสียงโด่งดังขึ้นมาเพราะคุณสมบัติส่วนตัวแท้ ๆ เช่น เป็นคนพูดเก่ง การมกล้ำ ก้าวร้าว หรือยียวนกวนประสาท รายงานข่าวทำนองนี้ค่อนข้างล่อแหลมเพราะพาตึงไปถึงเรื่องส่วนตัวของเขาด้วย แต่น่าเสียดายว่า หนังสือพิมพ์ไม่ค่อยวิพากษ์วิจารณ์แนวความคิดของนักการเมืองเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ให้ผู้อ่านได้ทราบ แม้ประวัติการลงคะแนนเสียงเกี่ยวกับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ในสภาก็ไม่ค่อยนำมาตีแผ่ต่อสาธารณชน ผลที่ตามมาก็คือว่าประชาชนทั่วไปจะรู้จัก “ตัว” นักการเมืองมากกว่า “แนวความคิด” ทางการเมืองของเขา เมื่อประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งก็มักจะคำนึงถึง “คน” มากกว่า “นโยบายหรือปัญหา” ทางการเมืองที่นักการเมืองคนนั้นสนับสนุน

เท่าที่กล่าวมานี้ ต้องการชี้ให้เห็นว่าคนไทยเราเชื่อเรื่องอิทธิพลของหนังสือพิมพ์มานานแล้ว คำกล่าวที่ว่า “หนังสือพิมพ์เป็นดาบสองคม” ยังฝังใจอยู่เรื่อยมา ในทางการเมืองนั้น” status

conferral เป็นตัวอย่างที่ดีที่ชี้ให้เห็นถึงอำนาจหนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอย่างอื่นในประเทศไทย น่าเสียดายที่ว่าหน้าที่ของหนังสือพิมพ์ดังกล่าว ยังไม่มีนักวิชาการคนใดวิเคราะห์ในเชิงวิทยาศาสตร์ (empirical analysis) อย่างจริงจัง

ที่กล่าวพาดพิงถึงแนวคิด status conferral ในที่นี้ เพราะเห็นว่าคล้ายคลึงกับหน้าที่ agenda-setting ตามที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น แนวคิดทั้งสองต่างเน้นที่ “ภาพพจน์” (image) ทางการเมืองของประชาชนทั่วไป ซึ่งเกิดจากการอ่านข่าวสารทางหน้าหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอย่างอื่น ต่างกันที่ status conferral นั้นค่อนข้างเน้นที่ผลทางทัศนคติ (attitudinal effect) ของสื่อมวลชนและเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของนักการเมือง มากกว่าผลทางความคิด (cognitive effect) เกี่ยวกับปัญหาการเมือง (political issue) ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ของ agenda-setting

การที่จะศึกษาหน้าที่ agenda-setting ทางการเมืองของสื่อมวลชนให้ทราบชัดเจน จำต้องอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ที่รัดกุมและเหมาะสม เท่าที่ผ่านมานั้นการศึกษาส่วนมากใช้การสำรวจตัวอย่าง (sample survey) แบบ cross-section design สถานที่และเวลาที่ศึกษากันมักเป็นช่วงระยะเวลาอันสั้นหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งถือกันว่าสื่อมวลชนจะเสนอรายงานข่าวเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองต่าง ๆ ให้ประชาชนได้

ทราบอย่างแพร่หลาย ในการศึกษา agenda-setting นั้น ผู้วิจัยจะต้องทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ของสื่อมวลชนว่าเสนอรายงานข่าวเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองมากน้อยเพียงไรควบคู่ไปกับสำรวจการรับรู้ความสำคัญ (salience) ของปัญหานั้น ๆ ของประชาชนด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อมวลชน และการวัดการรับรู้ความสำคัญของปัญหาการเมือง ตลอดจนการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlational analysis) ของตัวแปรที่เกี่ยวข้องเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการศึกษาหน้าที่ agenda-setting ตามที่กล่าวมาแล้ว^(๕)

ลักษณะวิธีวิจัยดังกล่าวมิได้ถือเป็นกฎเกณฑ์ตายตัว มีการศึกษาไม่น้อยที่อาศัยการสำรวจตัวอย่างแบบ longitudinal design เช่น panel study และไม่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง สำหรับในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย ปัจจัยสำคัญที่จะต้องพิจารณาอยู่ที่ว่าหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอย่างอื่นได้มีการรายงานข่าวเกี่ยวกับปัญหา (issue) ทางการเมืองหรือเปล่าและกลุ่มบุคคลที่เราต้องการศึกษานั้นมีโอกาสเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนนั้น ๆ เพียงไร^(๖)

ฉะนั้น ก่อนที่จะทำการศึกษานี้ที่ agenda-setting ในเมืองไทย จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องสำรวจดูเสียก่อนว่าสื่อมวลชนหรือหนังสือพิมพ์ได้เสนอรายงาน บทความหรือภาพเกี่ยวกับปัญหาการเมืองมากน้อยเพียงไร

ในประเทศไทยนั้น ได้มีผู้วิจัยพบว่าหนังสือพิมพ์ได้เสนอข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองนี้มาตลอดเวลาดังแต่ก่อนจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ยกตัวอย่างเช่น สุกัญญา ตีรวนิช ได้วิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์ภายหลังราชกาลที่ ๗ จำนวน ๑๑ ฉบับ และพบว่า หนังสือพิมพ์ส่วนมากเสนอข่าวการเมืองและบทความสารคดี-บันเทิงมากควบคู่กันไป หนังสือพิมพ์ดังกล่าวได้แก่ ประชาธิปไตย, ชาวไทย, พิมพ์ไทย, สารเสรี, ไทรยวัน, สยามรัฐ, เดลินิวส์, ไทยรัฐ, Bangkok Post Bangkok World หนังสือพิมพ์ดังกล่าวเสนอข่าวราชการงานเมืองประมาณ ๑๐ ถึง ๒๐ % ของเนื้อหาทั้งหมด^(๗)

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว หนังสือพิมพ์ไทยมีแนวโน้มเสนอรายงานข่าว บทความและภาพเกี่ยวกับการเมืองเพิ่มขึ้น หนังสือพิมพ์บางฉบับเช่น ศรีกรุง และ ประชาชาติ

(๕) Lee B. Becker et al op cit, pp. 47-51

(๖) Ibid p. 49

(๗) สุกัญญา ตีรวนิช ประวัติการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๔๗๕) (กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐) หน้า ๑๓๕

มีบทบาทสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับการเผยแพร่ข่าวสารและความเห็นทางการเมืองให้ประชาชนได้ทราบ^(๘)

เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องเวลา กำลังทรัพย์ และบุคลากรที่จะช่วยในการวิจัย ในที่นี้ ผู้เขียนไม่สามารถที่จะอาศัยวิธีวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์ที่รัดกุมและเหมาะสมเพื่อศึกษาหน้าที่ agenda-setting ได้แต่คิดว่าข้อมูลที่ได้นั้นคงพอช่วยให้เราทราบถึงลักษณะบางอย่างของ agenda-setting ในสังคมไทยได้บ้างและเชื่อว่าเป็นพื้นฐานไปสู่การวิจัยที่รัดกุมมากกว่านี้ในอนาคต

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้เขียนอาศัยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของบุคคลในกรุงเทพมหานครจำนวนเพียง ๑๕๐ คน การสุ่มตัวอย่างก็เป็นแบบ accidental คือเลือกสัมภาษณ์บุคคลเท่าที่จะสามารถทำได้ตามสำนักงานหรือที่พบปะตามถนนหนทาง ด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบ non-probability และ sample ที่น้อยเช่นนี้คุณภาพของข้อมูลที่ได้มาจึงไม่สู้ดีนัก

การสัมภาษณ์กระทำการระหว่างเดือน มกราคม กุมภาพันธ์ ๒๕๒๒ ซึ่งเป็นช่วงที่ทางการเริ่มเตรียมการการเลือกตั้งในประเทศไทยและความขัดแย้งทางการเมืองในเขมร - เวียดนามและอิหร่านกำลังคุกรุ่น ตลอดจนปัญหาน้ำมันขึ้นราคาและค่าครองชีพเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วไป

ในช่วงดังกล่าวหนังสือพิมพ์ในเมืองไทยได้รายงานปัญหาดังกล่าวอย่างแพร่หลายพอเชื่อได้ว่าบุคคลในกรุงเทพมหานครมีโอกาสรับทราบรายงานบ้างพอสมควร

ในการสำรวจครั้งนี้ ผู้เขียนอาศัยคำถามข้างล่างนี้วัด “การรับรู้ความสำคัญของปัญหา” (perceived issue salience) :

ผมขอถามเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่คนทั่วไปในเมืองไทยกำลังพูดถึงกันอยู่ในขณะนี้ กรุณาตอบว่า ในความเห็นของท่าน ปัญหาอะไร “สำคัญที่สุด” และปัญหาอะไร “สำคัญรองลงไป” (รายชื่อปัญหาคือ : การเลือกตั้งในประเทศไทย, การเมืองในแหลมอินโดจีน, การเมืองในตะวันออกกลาง, น้ำมันขึ้นราคา, ค่าครองชีพและเศรษฐกิจ, รัฐบาล และการจลาจลและรถเมล์)

ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ปัญหาที่ผู้ตอบเห็นว่าสำคัญที่สุดจะได้คะแนนเท่ากับ ๒ และปัญหาที่สำคัญรองลงไปได้เท่ากับ ๑ ผลการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาปรากฏอยู่ในตารางที่ ๑

เกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือพิมพ์นั้นผู้เขียนเลือกหนังสือพิมพ์สองฉบับ เป็นหนังสือพิมพ์ที่คนนิยมมาก (popular newspa-

(๘) พรภิรมย์ เอี่ยมธรรม, บทบาททางการเมืองของหนังสือพิมพ์ไทย (๒๔๙๕-๒๔๙๘) (กรุงเทพมหานคร, ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐)

per) ได้แก่ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์ที่คุณภาพมาตรฐาน (classical newspaper) ได้แก่สยามรัฐ ผู้เขียนเลือกหนังสือพิมพ์ตัวอย่างของเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์เล่มละหกฉบับต่อเดือน รวมทั้งหมดเล่มละ ๑๒ ฉบับ แล้วทำการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็นปัญหาที่กำหนดไว้ โดยอาศัยคอลัมน์เช่นติเมตรเป็นเกณฑ์ในการวัด ผลการวัดและการจัดลำดับเนื้อหาที่เสนอปัญหาปรากฏอยู่ในตารางที่ ๑

ผลวิเคราะห์ตามตารางที่ ๑ คงพอจะเป็นแนวชี้ให้เราเห็นว่าการที่คนตระหนักหรือรับทราบความสำคัญของปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจนั้นมีส่วนสัมพันธ์กับการรายงานข่าวเกี่ยวกับปัญหานี้ทางหน้าหนังสือพิมพ์เพียงไร

จะเห็นได้ว่าคนกรุงเทพฯ ในช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ที่ผ่านมาให้ความสนใจกับปัญหาทางเศรษฐกิจ คือน้ำมันขึ้นราคา และค่าครองชีพมากกว่าปัญหาการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ คือการเลือกตั้งและการขัดแย้งในเขมร-เวียดนาม และอิหร่าน ทั้งนี้ตรงข้ามกับปริมาณการรายงานข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ซึ่งปรากฏว่าหนังสือพิมพ์รายงานข่าวการเมืองมากกว่าข่าวเศรษฐกิจดังกล่าวแล้ว ประเด็นนี้ อาจอธิบายได้ว่าคนเราให้ความสนใจปัญหาซึ่งอยู่ใกล้ตัวเอง และมีผลต่อผลประโยชน์ของตัวเองมากกว่าปัญหาอย่างอื่น แน่แน่นอนที่สุด ปัญหาน้ำมันขึ้นราคา และค่าครองชีพสูงย่อมมีความสำคัญสำหรับคนกรุงเทพฯ มากกว่าปัญหาการขัดแย้งในเขมร-เวียดนามและอิหร่าน

ตารางที่ ๑

ความรู้ความสำคัญของปัญหาและรายงานข่าวหนังสือพิมพ์

N = ๑๕๐

	การรับรู้ความสำคัญของ ปัญหาการเมืองและเศรษฐกิจ		รายงานข่าวหนังสือพิมพ์ เกี่ยวกับปัญหา	
	ลำดับที่	ร้อยละ	ลำดับที่	ร้อยละ
น้ำมันขึ้นราคา	๑	๒๐	๕	๑๓
ค่าครองชีพและเศรษฐกิจ	๒	๑๘	๖	๑๒
การเมืองในแหลมอินโดจีน	๓	๑๗	๑	๒๐
การเลือกตั้งในประเทศไทย	๔	๑๘	๒	๑๗
การเมืองตะวันออกกลาง	๕	๑๓	๓	๑๕
รัฐบาล	๖	๑๐	๔	๑๔
การจารจรและรถเมล์	๗	๘	๗	๙

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ถ้าเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มปัญหาการเมืองกับปัญหาทางเศรษฐกิจด้วยกันแล้วจะเห็นว่าการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาดังกล่าวของคนอ่านและของหนังสือพิมพ์สอดคล้องกันทีเดียว ในช่วงระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์นั้น หนังสือพิมพ์ทั้งประเภท popular และ classic เน้นการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการขัดแย้งในเขมร - เวียดนาม การเตรียมการเลือกตั้งภายในประเทศและการจลาจลในอิหร่านเรียงลงมาตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันประชาชนในกรุงเทพฯส่วนมากก็ยอมรับว่าปัญหาดังกล่าวมีความสำคัญเรียงตามลำดับเช่นกัน นอกจากนี้ ทั้งหนังสือพิมพ์และคนอ่านต่างให้ความสำคัญแก่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและการจลาจลสอดคล้องต้องกันดี น่าสังเกตว่าปัญหาทั้งสองดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้รับความสนใจน้อยมากเมื่อเทียบกับปัญหาอื่น อาจเป็นไปได้ว่าประชาชนเกิดความเคยชินหรือมองเห็นปัญหาเหล่านี้เป็นของธรรมดาไปแล้วก็ได้

ในการแปลความหมายข้อมูลนี้ ต้องไม่ลืมว่าข้อมูลที่ได้มานี้ไม่สมบูรณ์เพียงพอ เนื่องจากวิธีการสุ่มตัวอย่างไม่เป็นตามแบบ probability และขนาดของตัวอย่างก็ค่อนข้างต่ำ ตลอดจนการวัด (measurement) ตัวแปรที่เกี่ยวข้องค่อนข้างหาย

ถึงอย่างนั้นก็ตาม ภาพพจน์ทั่วไปที่เราได้จากการวิเคราะห์ครั้งนี้ก็คือประชาชนคนอ่าน

และหนังสือพิมพ์มีแนวโน้มให้ความสำคัญแก่ปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นที่สอดคล้องต้องกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง การที่สื่อหนังสือพิมพ์เลือกเสนอข่าวสารเกี่ยวกับปัญหาทางการเมืองและเศรษฐกิจมากน้อยแค่ไหนหรือในลักษณะใดนั้นมีผลทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักหรือรับรู้ความสำคัญของปัญหานั้นด้วยนับว่าเป็นการสนับสนุนแนวความคิด agenda-setting ตามที่กล่าวแล้ว

เพื่อความแน่ใจในการทดสอบหน้าที่agenda-setting ทางการเมืองของหนังสือพิมพ์ ผู้เขียนขอนำผลวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องมาเปรียบเทียบ ดร. เสรี วงษ์มณฑา ได้สำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษาไทยจำนวน ๖๔๐ คน จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี ๒๕๒๐ เขาพบว่าการศึกษาเปิดรับข่าวสารทางการเมือง (exposure to political information) ตามหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ นั้น มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ถึงความสำคัญทางการเมือง (political importance) ประมาณร้อยละ ๔๕ ของนักศึกษาที่ให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองอย่างมากตระหนักเห็นความสำคัญของการเมืองอย่างมากเช่นกันเมื่อเปรียบเทียบกับประมาณร้อยละ ๔๐ ของผู้รับฟังข่าวสารทางการเมืองบ้างนิดหน่อย ซึ่งตระหนักถึงความสำคัญของระบบการเมือง (ดูตารางที่ ๒ ประกอบ) ดังนั้นยังคนที่

ให้ความสนใจและรับฟังข่าวสารทางการเมืองทางสื่อมวลชนมากเท่าไร ก็จะมีแนวโน้มตระหนักถึงความสำคัญของการเมืองมากตามไปด้วย^(๙)

แม้การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวนี้จะมีใช่เป็นการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับ agenda-setting โดยตรงแต่ผลจากการค้นพบถือเป็นเครื่องชี้สนับสนุนแนวความคิด agenda-setting อย่างมาก

ตารางที่ ๒
ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารการเมืองและการรับรู้ความสำคัญทางการเมืองของนักศึกษา
(N = ๔๗๒)

		การเปิดรับข่าวสารการเมือง		
		น้อย	ปานกลาง	มาก
การรับรู้ความสำคัญทางการเมือง	น้อย	๗.๑ % (๒)	๐.๕ % (๑)	๐.๐ % (๐)
	ปานกลาง	๕๓.๖ % (๑๕)	๑๔.๔ % (๓๑)	๔.๘ % (๑๑)
	มาก	๓๙.๓ % (๑๑)	๘๕.๑ % (๑๘๓)	๙๕.๒ % (๒๑๘)
		๑๐๐ % (๒๘)	๑๐๐ % (๒๑๕)	๑๐๐ % (๒๒๙)

Note : χ^2 (Chi-square) = 80.28589 d. f. = 6, P = .000

Source : Seri Wongmonta, Need for Orientation, Psychological Factors and Political Communication Behavior among Thai students (Unpublished Ph.D. Dissertation University of Southern Illinois, Carbondale, 1978) P. 124

การเรียนรู้ทางการเมืองในสังคมไทย (Political socialization)

กระบวนการ Political socialization ซึ่งอาจแปลเป็นไทยว่า “การเรียนรู้ทางการเมือง” เน้นความสำคัญที่พัฒนาการความคิดทางการเมือง (political cognitions) ในช่วงระยะเวลานาน ตรงข้ามกับการรณรงค์หาเสียง ซึ่งมักจะ

เน้นที่การเปลี่ยนแปลงความคิดในช่วงระยะเวลาอันสั้น ส่วนมากต่ำกว่าหนึ่งปี

ดังได้กล่าวมาแล้วผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนาระบบการปกครองประชาธิปไตยในประเทศไทยให้ได้ผลจริง ๆ นั้นต้องอาศัยระยะเวลานาน เพราะนอกจากจะต้องปรับปรุงพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมและ

(๙) Seri Wongmonta, *Need for Orientation, Psychological Factors and Political Communication Behavior among Thai Students* (Unpublished Ph.D. Dissertation at University of Southern Illinois, Carbondale, 1978)

การเมืองให้พร้อมแล้ว จำเป็นจะต้องปลูกฝัง และพัฒนาระบบความเชื่อถือ ความคิด และ ค่านิยมของประชาชนในทางที่ถูกต้องด้วย การที่จะมาเร่งรัดพัฒนาระบบประชาธิปไตยในช่วง เวลาไม่กี่ปีนั้นรังแต่จะเป็นการชิงสุกก่อนห่าม เสียเปล่า ผู้เขียนจึงเห็นว่า การพัฒนาระบบ ประชาธิปไตยโดยเน้นด้าน political socializa- tion น่าจะเป็นการปูพื้นฐานที่มั่นคงและถาวร มากกว่า

Socialization เป็นกระบวนการพัฒนา บุคคลิกภาพของคนเราอย่างหนึ่งโดยอาศัยการ เรียนรู้และปรับตัวเองเข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อม ทางสังคมและวัฒนธรรม socialization จึงเป็น กระบวนการที่ดำเนินติดต่อกันไปตลอดชั่วชีวิต คน แต่ในทางปฏิบัติและการศึกษาค้นคว้าจริงๆ แล้วมักมุ่งความสนใจเฉพาะช่วงอายุหนึ่งของ คน โดยทั่วไป socialization ในกลุ่มของเด็ก ที่อยู่ไวยการศึกษาระดับต่าง ๆ มักได้รับความ สนใจมากที่สุด ทั้งนี้เพราะถือกันว่า ไวยเด็ก นั้น คนเราสามารถเรียนรู้และปรับตัวเองได้เร็ว กว่าไวยผู้ใหญ่ และผลจากการเรียนรู้ของเด็ก นั้นยังมีอิทธิพลต่อเนื่องไปเกือบตลอดอายุ^{๑๐}

ในทำนองเดียวกัน การค้นคว้าวิจัยส่วนมาก พบว่าไวยเด็กเป็นช่วงสำคัญของวิวัฒนาการระบบ ความคิดและความเชื่อทางการเมือง มีหลักฐาน

ต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า เด็กที่มีอายุระหว่าง ๘-๑๕ ปี สามารถที่จะจดจำนักการเมืองหรือนัก บริหารชั้นนำของประเทศได้ดีไม่แพ้ผู้ใหญ่ แต่ มักมีแนวโน้มเน้นความสำคัญที่ตัว “บุคคล” มากกว่า “บทบาท” ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือบริหารนั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ เด็กจึงมักให้ความ นิยมยกย่องแก่นายกรัฐมนตรีหรือหัวหน้ารัฐบาล เป็นพิเศษ เพราะเข้าใจว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทุก ด้านและมีอำนาจในการบริหารประเทศอย่างเด็ด ขาด ลักษณะเช่นนี้มีส่วนคล้ายคลึงกับเด็กชาว อเมริกัน ซึ่งให้ความนับถือแก่ประธานาธิบดี อย่างมาก ด้วยคิดว่า ประธานาธิบดีเป็นผู้มีอำนาจ สูงสุดในแผ่นดินและเป็นผู้กุมบังเหียนรัฐบาลให้ ดำเนินไปในทิศทางที่ต้องการอย่างใดก็ได้ มา ในปัจจุบันนี้ ความศรัทธาเรื่องตัว “บุคคล” เริ่ม จะลดน้อยลงไป เด็กส่วนมากเริ่มเข้าใจ “บทบาท” และ “หน้าที่” ของนักการเมืองและผู้บริหารมาก ขึ้น ในหลายประเทศเด็กจึงสามารถวิพากษ์วิ- จารณ์ผู้นำของเขาได้อย่างเปิดเผย ในกรณีที่มีข้อ บกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่เกิดขึ้น

เมื่อเด็กย่างเข้าสู่ไวยผู้ใหญ่ คืออายุ ๑๕-๒๐ ปี วิวัฒนาการความคิดทางการเมืองจะหยุดซ้ง ลงไปมาก จากผลการวิจัยเท่าที่ผ่านมา เด็กไวย นี้ไม่ได้เรียนรู้อะไรใหม่เพิ่มเติมมากนักโดย เฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับกลไกและประสิทธิภาพ

(๑๐) Steven H. Chaffee, L.S. Ward and L.P. Tipton, “Mass communication and political socialization,” Journalism Quarterly (Vol. 47, Winter, 1975) pp. 647-659

ทางการปกครองระบบการเมืองและพรรคการเมืองต่าง ๆ อย่างไรก็ตามมีหลักฐานการวิจัยแสดงให้เห็นว่าระบบความคิดและความเชื่อของเด็กในระยะนี้^{๑๑} ก่อนข้างจะสลับซับซ้อนและระดับความรู้ทางการเมืองก็ค่อนข้างสูง

เป็นที่ยอมรับกันว่าปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ทางการเมืองได้แก่สถาบันครอบครัว การศึกษา ศาสนา กลุ่มเพื่อนฝูงและสื่อมวลชน การศึกษาส่วนมากที่แล้วมมักเน้นวิเคราะห์อิทธิพลของครอบครัว การศึกษา และศาสนาที่มีต่อระบบความคิดทางการเมือง^{๑๒} การค้นคว้าเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่สื่อสารมวลชนและกลุ่มเพื่อนฝูงยังไม่แพร่หลายเท่าที่ควร

การศึกษาบทบาทสื่อมวลชนในแง่ที่เป็น "ตัวแทน" (agent) การเรียนรู้ทางการเมืองที่น่าสนใจและประสบผลสำเร็จอย่างมากเห็นจะได้แก่ผลงานของ Chaffee และ McLeod ที่ศูนย์วิจัยสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ทั้ง Chaffee, McLeod และ นักวิจัยคนอื่นเน้นความ

สนใจเป็นพิเศษที่ผลของสถาบันครอบครัว สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic status) การสื่อสารตัวต่อตัว และสื่อมวลชนที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง สรุปการค้นคว้าที่ผ่านมาได้ว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัว (family communication patterns) มีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมการใช้สื่อมวลชนของคนซึ่งมีผลโยงไปถึงการเรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองของคนนั้นอย่างมาก^{๑๓} Chaffee และ McLeod แยกลักษณะความสัมพันธ์ภายในครอบครัวออกเป็นสองมิติ (แทนที่จะเป็นมิติเดียวอย่างนักวิชาการทั่วไป) คือ socio-orientation ซึ่งพยายามละเว้นการถกเถียงปัญหาเพื่อรักษาความสามัคคีกลมเกลียวภายในครอบครัวไว้ และ concept-orientation ซึ่งเน้นหนักที่การอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับความถูกต้องของประเด็นปัญหาโดยมิได้คำนึงถึงความกลมเกลียวในครอบครัวเท่าไร Chaffee และ McLeod พบว่าครอบครัวที่มีลักษณะความสัมพันธ์เน้นหนักด้าน

(๑๑) Ibid

(๑๒) ดูเป็นตัวอย่าง Jack Dennis (ed) *Socialization to Politics: A Reader* (New York Wiley, 1973) and Jack Dennis and C. Webster "Changes in childrens images of the president and of government between, 1962 and 1974," *American Politics Quarterly* (October, 1975).

(๑๓) Jack M. McLeod, Steven H. Chaffee and D.B. Wackman, *Communication and Political Socialization* (Beverly Hills : Sage Publications, 1975) and Jack M. McLeod and G.J. O' Keefe, "The Socialization Perspective and Communication Behavior," in F.G. Kline and P.J. Tichenor (eds.) *Current Perspectives in Mass Communication Research* (Beverly Hills : Sage Publications, 1972) pp. 121-168.

concept-orientation ซึ่งเขาเรียกว่า Pluralistic นั้นมีส่วนส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวสนใจและแสวงหาข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองและเศรษฐกิจทางสื่อมวลชนต่าง ๆ และผลจากการรับฟังข่าวสารนี้เองทำให้บุคคลเหล่านั้นมีความรู้ทัศนคติและส่วนร่วมในกระบวนการเมืองอย่างมาก ตรงกันข้ามกับครอบครัวที่เน้นความสัมพันธ์ด้าน socio-orientation ซึ่งเราเรียกว่า Protective สมาชิกภายในครอบครัวไม่พยายามแสวงหาข่าวสารที่เป็นประโยชน์จากสื่อมวลชนและไม่กล้าเรียนรู้อะไรใหม่ทางการเมืองด้วยเกรงว่าจะเป็นการกระทบความสนิทสนมกลมเกลียวภายในครอบครัว

ผลการค้นพบดังกล่าวก็นำมาทดลองศึกษาในสังคมไทยอย่างมาก นักวิชาการหลายท่านลงความเห็นว่าลักษณะครอบครัวไทยเรานั้นค่อนข้างยึดถือจารีตประเพณี (traditional) และพยายามรักษาความสนิทสนมกลมเกลียวภายในครอบครัวอย่างมากหรือที่เรียกว่า “ขี้เกรงใจ” ไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นแปลกใหม่ ซึ่งจะกระทบความรู้สึกที่ดีต่อกัน ถ้าเป็นเช่นนี้จริงลักษณะความสัมพันธ์ของครอบครัวไทยซึ่งน่าจะตรงกับแบบ Protective คงจะมีผลอย่างมากต่อพฤติกรรมการรับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชนและการเรียนรู้ทางการเมือง

แม้ในเมืองไทยยังไม่มีการศึกษาอย่างกว้างขวางแพร่หลายคลุมถึงหน้าที่สื่อมวลชนความสัมพันธ์ในครอบครัวและการสื่อสารตัวต่อตัวต่อกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง แต่มีหลักฐานการวิจัย ชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนน่าจะเป็น “ตัวแทน” (agent) สำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ยกตัวอย่างเช่น *อำพล สิงห์โกวินท์ และสวัสดิ์ กฤตราชนันทน์* ได้สำรวจอิทธิพลการสื่อสารต่อความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด และอำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา และพบว่า โอกาสการฟังวิทยุและอ่านหนังสือพิมพ์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ราษฎรในท้องถิ่นชนบทดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง นอกจากนี้ยังพบว่าการสื่อสารตัวต่อตัว เช่น การประชุมชี้แจงข้าราชการของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และการบอกกล่าวของญาติพี่น้องเพื่อนฝูง เป็นแหล่งข่าวสำคัญที่ช่วยสร้างความตื่นตัวและความเข้าใจทางการเมือง ที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ เขาพบว่ากระบวนการสื่อสารแบบสองจังหวะ (two-step flow) คือใช้ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคลผสมกันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการเผยแพร่ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชนในเขตชนบทของไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ให้ข่าวเป็นบุคคลที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและสามารถเข้ากับชาวบ้านได้^{๑๔}

(๑๔) อำพล สิงห์โกวินท์ และ สวัสดิ์ กฤตราชนันทน์ *ความตื่นตัวทางการเมืองกับการสื่อสาร* (รายงานวิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) (ไม่ปรากฏวัน เดือน ปีที่พิมพ์)

การสำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเชียงใหม่ เมื่อปี ๒๕๒๐ โดยดร. เสรี วงษ์มณฑา ที่กล่าวถึงแล้วตอนต้นนั้นเกี่ยวโยงโดยตรงถึงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทยและมีผลที่น่าสนใจอย่างมาก ดร. เสรี พบว่านักศึกษาไทยในปัจจุบันให้ความสนใจต่อการเมืองมากกว่าสมัยก่อน แหล่งข่าวสารการเมืองที่สำคัญได้แก่หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ส่วนสื่อประเภทวิทยุและโทรทัศน์นั้นให้บริการด้านความบันเทิงเสียมากกว่า เช่นเดียวกับการค้นพบของ อัมพล และสวัสดิ์ ที่กล่าวข้างต้น ดร. เสรี พบว่า การติดต่อแบบตัวต่อตัวระหว่างเพื่อนฝูงและญาติพี่น้องมีผลต่อความสนใจ และการเรียนรู้ทางการเมืองของนักศึกษาอย่างมาก^(๑๕)

ในการสำรวจครั้งนี้ ดร. เสรีพบด้วยว่านักศึกษาในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้ส่วนมากยังมีพฤติกรรมทางการเมืองแบบ “อำนาจนิยม” (authoritarian) อยู่ และยังมี ความรู้ สึกนึกคิดโน้มเอียงไปทาง “อนุรักษนิยม” หรือ “ฝ่ายขวา” (rightist orientation) มากกว่า “เสรีนิยม” หรือ “ฝ่ายซ้าย” (leftist-orientation) ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของสถาบันทางศาสนา พระมหากษัตริย์ การปกครอง และพื้นฐานทาง

สังคมซึ่งนักศึกษาส่วนมากมาจากครอบครัวฐานะระดับปานกลาง

ดร. เสรี พบว่ากลุ่มที่ฝักใฝ่ลัทธิเสรีนิยมหรือฝ่ายซ้ายนั้นมีแนวโน้มที่จะอาศัยการสื่อสารแบบตัวต่อตัวเช่นการประชุมถกเถียงปัญหาเป็นสื่อกลางและแหล่งข่าวมากกว่าใช้สื่อสารมวลชน ยิ่งนักศึกษามีความโน้มเอียงไปทางซ้ายมากเท่าไร อัตราการพบปะถกเถียงปัญหาก็นิ่งมากตามไปด้วย

ประเด็นสำคัญที่น่าสนใจในการสำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษาครั้งนี้คือนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเชียงใหม่ส่วนมากมีความรู้ สึกว่าเขาต้องการเรียนรู้กลไกทางการเมืองมากขึ้น ในการหยั่งความรู้สึกดังกล่าวซึ่งในที่นี้เรียกว่าความต้องการเรียนรู้หรืออบรมทางการเมือง (need for political orientation) ดร. เสรี แยกถามนักศึกษาว่า

๑. เขา(นักศึกษา)ตระหนักว่าวิถีทางการเมืองที่ดี ผู้ที่มีอำนาจทางการเมืองที่ดีหรือเหตุการณ์ทางการเมืองทั้งภายในและนอกประเทศก็ตีมีความสำคัญหรือเกี่ยวโยง (relevance) ไปถึงชีวิตส่วนตัวของเขาเพียงไรและ

๒. เขาตระหนักถึงความไม่แน่นอน (uncertainty) หรือความผันผวนของวิธีการเมือง

(๑๕) ขยายละเอียดจาก Seri Wongmonta *Need for Orientation, Psychological Factors and Political Communication Behavior among Thai Students* (อ้างแล้ว).

ในประเทศไทยเพียงไร

ถ้านักศึกษารู้สึกว่ากลไกการเมืองมีความสำคัญต่อชีวิตเขาและเขารู้สึกไม่แน่ใจเกี่ยวกับวิธีการเมืองเท่าไรก็แสดงว่าเขารู้สึกถึงความจำเป็นที่จะเรียนรู้หรือรับการอบรมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยพบว่า ทศนคติหรือความรู้สึกที่ต้องการเรียนรู้ทางการเมืองนี้มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาหลายประการด้วยกัน ปัจจัยสำคัญที่สุดได้แก่ความรู้สึกที่ถูกตัดขาดจากวงการเมือง (alienated) และระบบการปกครองภายในประเทศนั่นเอง ในการสำรวจครั้งนี้ ดร. เสรีพบว่าในช่วงที่ประเทศปกครองโดยระบบอำนาจเผด็จการและรื้อถอนเสรีภาพทางการเมืองนั้น นักศึกษามีความรู้สึกถูกทอดทิ้งหรือถูกตัดขาดจากระบบการเมืองการปกครองอย่างมาก (alienation) นักศึกษาในยุคนี้ตระหนักว่าการปกครองนั้นเป็นเพียงอภิสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจวาสนาเพียงส่วนน้อย เป็นการใช้อำนาจการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของพรรคพวกภายในกลุ่มตนเองมากกว่าเพื่อส่วนรวมทั้งหมด นักศึกษามองไม่เห็นแสงสว่างหรือความหวังอะไรเลยที่จะตกทอดไปถึงประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งพวกเขาถือว่าเป็นเจ้าของประเทศ อย่างไรก็ตามแม้จะมีความรู้สึก “สิ้นหวัง” หรือ “เฉยตาย” ดังกล่าวผลการวิจัยพบว่านักศึกษาไทยมิได้เป็นคนประเภท “หนีโลก” (escapists)

พวกเขามิได้ปล่อยเนื้อปล่อยตัวให้กระเจิงไปกับระบบการเมืองที่เสื่อมโทรมหรือแสวงหา “ทางออก” อย่างอื่นเป็นการชดเชย เช่น มั่วสุมทางด้านการพนัน กามารมณ์ หรือบันเทิง ตรงกันข้าม ดร. เสรี พบว่านักศึกษาที่รู้สึก “สิ้นหวัง” ดังกล่าว มีความต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับกลไกการเมืองเพิ่มขึ้น ต้องการที่จะเข้าใจสาเหตุและการแก้ปัญหา และต้องการที่จะทราบเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาทางการเมืองเพื่อที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขระบบการเมืองให้ดีขึ้นเสถียรภาพมากขึ้น

ลักษณะของนักศึกษาดังกล่าวข้างต้นตรงกันกับทฤษฎีของ Katz และ Foulkes ที่ว่าบุคคลที่รู้สึก “สิ้นหวัง” หรือได้รับ “การทอดทิ้ง” (alienation) นั้นมิได้แสวงหาทางออกด้วยวิธีการหนีโลกอย่างไรเหตุผลเสมอไป แต่จะมุ่งหาข่าวสารและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหาเพื่อแก้ไขสถานการณ์เดิมให้ดีขึ้น

ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ตรงที่ว่านักศึกษาที่มีความรู้สึก “สิ้นหวัง” และต้องการเรียนรู้ทางการเมืองเพิ่มขึ้นนี้มีแนวโน้มที่จะแสวงหาข่าวสารโดยอาศัยสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้งการสื่อสารแบบตัวต่อตัวและสื่อมวลชนด้วย

ในการสำรวจครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่านักศึกษาที่รู้สึกว่าการเรียนรู้ทางการเมืองมีส่วนใหญ่จะมีการพบปะสังสรรค์และถกเถียงปัญหา

เพื่อนฝูงหรือบุคคลอื่นมากเห็นได้ชัด คงเป็น เพราะการถกเถียงปัญหากันนั้นจะช่วยให้ นักศึกษา รุ้รายละเอียดและเข้าใจปัญหาการเมืองดีขึ้น และในขณะเดียวกันเป็นการผ่อนคลายความรู้สึก ที่ถูกกดดันด้วย

ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่ากลุ่มนักศึกษาที่ต้องการ เรียนรู้เรื่องการเมืองเพิ่มขึ้นนี้มีแนวโน้มที่จะ แสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชน ประเภท หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์มากด้วย

อีกนัยหนึ่ง สื่อมวลชนเป็นแหล่งสำคัญที่นักศึกษ าวจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกลไกและปัญหาการเมืองต่าง ๆ ยิ่งนักศึกษาระหนักถึงความสำคัญ ของการพัฒนาการเมืองและมีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับวิธีการเมืองไทยมากเท่าไร เขายังจะแสวงหา ข่าวสารและเรียนรู้เพิ่มเติมจากสื่อมวลชนมาก ตามไปด้วย ผลการวิจัยในตารางที่ ๓ แสดงให้เห็น ความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการเรียนรู้การ เมืองและการเปิดรับข่าวสารการเมือง(exposure

ตารางที่ ๓
ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับข่าวสารการเมืองและทัศนคติเกี่ยวกับ
ความต้องการเรียนรู้ทางการเมือง
(N = ๔๗๒)

		ความต้องการเรียนรู้ทางการเมือง			
		น้อย	ปานกลาง	มาก	ทั้งหมด
การเปิดรับข่าวสาร ทางการเมือง		๓	๑๙	๖	๒๘
	น้อย C	(๖๐.๐%)	(๑๐.๐%)	(๒.๒%)	(๕.๙%)
	R	(๑๐.๗%)	(๖๗.๕%)	(๒๑.๔%)	
		๑	๙๔	๑๒๐	๒๑๕
	ปานกลาง C	(๒๐.๐%)	(๔๙.๕%)	(๔๓.๓%)	(๔๕.๖%)
	R	(๐.๕%)	(๔๓.๗%)	(๕๕.๘%)	
		๑	๗๗	๑๕๑	๒๒๙
	มาก C	(๒๐.๐%)	(๔๐.๕%)	(๕๔.๕%)	(๔๘.๕%)
	R	(๐.๕%)	(๓๓.๖%)	(๖๕.๕%)	
	ทั้งหมด	๕	๑๙๐	๒๗๗	๔๗๒
		(๑๐๐.๐%)	(๑๐๐.๐%)	(๑๐๐.๐%)	(๑๐๐.๐%)

Note : X^2 (Chi-square) = 43.7, d.f. = 4, P = .000

Source : Seri Wongmonta, *Need for Orientation, Psychological Factors and Political Communication Behavior Among Thai Students* (Unpublished Ph.D. Dissertation University of Southern Illinois, 1917) p. 122

to political information) ได้อย่างชัดเจน จะเห็นว่าร้อยละ ๕๔.๕ ของนักศึกษาที่รู้สึกรู้ว่าต้องการเรียนรู้ทางการเมืองมากจะพยายามอย่างมากที่จะรับฟังข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองจากสื่อมวลชนเมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ ๔๐.๕ และร้อยละ ๒๐.๐ ของผู้ที่มีความต้องการเรียนรู้ทางการเมืองระดับปานกลางและน้อยที่สนใจจะฟังข่าวสารการเมืองมากจริง ๆ ในทางตรงกันข้ามร้อยละ ๖๐.๐ ของผู้ที่มีความต้องการเรียนรู้ทางการเมืองน้อยจะรับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชนบ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เทียบกับเพียงร้อยละ ๖.๐๐ ของผู้ที่ต้องการเรียนรู้อย่างมากแต่รับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชนน้อย

ผลการวิจัยที่กล่าวนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (correlation) ระหว่างความต้องการเรียนรู้ทางการเมืองกับการเปิดรับข่าวสารเท่านั้น มิได้บ่งบอกถึงความสัมพันธ์เชิง เหตุ-ผล (causality) แต่ประการใด ดังนั้นแทนที่เราจะอธิบายว่าการที่นักศึกษาารู้สึกต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองเพิ่มขึ้นแล้วจึงแสวงหาข่าวสารจากสื่อมวลชน เราอาจกล่าวในทางกลับกันได้ว่าการที่นักศึกษาได้มีโอกาสรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากสื่อมวลชนทำให้พวกเขาเกิดความรู้สึกต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองมากขึ้นก็ได้ถ้าพิจารณาในแง่นี้ จะเห็นจากตารางที่ ๓ ว่าร้อยละ ๖๕.๕ ของนักศึกษาที่เปิดรับฟังข่าวสารการเมืองอย่างมากจะมีความต้องการเรียนรู้ทางการเมืองมาก

เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ ๕๕.๘ และร้อยละ ๒๑.๔ ของผู้ที่รับฟังข่าวสารการเมืองจากสื่อมวลชนปานกลางและน้อย ซึ่งมีความต้องการเรียนรู้ทางการเมืองอย่างมากตรงกันข้ามนักศึกษาที่รับฟังข่าวสารการเมืองมากและปานกลางไม่ถึงร้อยละหนึ่งและที่รับฟังข่าวสารน้อยประมาณร้อยละ ๑๐ ที่แสดงความต้องการเรียนรู้ทางการเมืองบ้างนิดหน่อย ผลวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าการที่นักศึกษาไทยเปิดรับฟังข่าวสารการเมืองจากหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์นั้นมีส่วนกระตุ้นให้พวกเขามองเห็นความสำคัญของปัญหาการเมือง แต่เนื่องจากความไม่แน่ใจในวิธีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขณะนี้ จึงเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกลไกและปัญหาการเมือง

จากการสำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเชียงใหม่ครั้งนี้ พอสรุปได้ว่าสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ และโทรทัศน์ และการสื่อสารแบบตัวต่อตัวเป็นปัจจัย หรือตัวแทน (agent) สำคัญในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง (political socialization) ของเยาวชนไทย

ในแง่หนึ่ง สื่อมวลชนเป็นแหล่งบริการข่าวสารทางการเมืองซึ่งนักศึกษาและเยาวชนทั่วไปที่ต้องการเรียนรู้กลไกทางการเมืองการปกครองเพิ่มเติมสามารถแสวงหาและเปิดรับฟังได้ ปรากฏจากหลักฐานการวิจัยว่ามีนักศึกษาจำนวนไม่

น้อยที่มีความรู้สึกนึกคิดโน้มเอียงไปทางเสรีนิยม หรือ “ฝ่ายซ้าย” ในขณะเดียวกันนักศึกษาส่วนหนึ่งเกิดความรู้สึกว่าตัวเองถูก “ทอดทิ้ง” หรือ “ตัดขาด” จากระบบการปกครองประเทศจึงก่อให้เกิดความท้อแท้ หรือ “สิ้นหวัง” (alienated) ทางการเมือง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากระบบการบริหารประเทศนั้นเองหรือสถานการณ์ที่ขัดแย้งกันเองของนักศึกษาก็ได้ แต่ที่น่าสนใจก็คือว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยที่มีความรู้สึกดังกล่าวแทนที่จะกลายเป็นพวก “หนีโลก” แสวงหาทางออกของชีวิตด้วยการมั่วสุมทางการเมือง การพนัน หรือการมอมเมา ตามที่คาดกันทั่วไป กลับมีความรู้สึกเป็นห่วงวิถีการปกครองประเทศมากขึ้น พวกเขากลับตระหนักถึงความสำคัญของการเมือง และการบริหารที่มีต่อชีวิตประจำวันของเขา แต่เนื่องจากความไม่แน่ใจในสถานการณ์ และวิถีการเมืองที่จะเกิดขึ้น นักศึกษาดังกล่าว แสดงความต้องการที่จะเรียนรู้และรับการอบรมเกี่ยวกับกลไกการเมืองการปกครองประเทศเพิ่มขึ้น และแหล่งสำคัญที่นักศึกษาแสวงหาข่าวสารเพื่อเรียนรู้การเมืองเพิ่มเติมก็ได้แก่หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อประเภทตัวต่อตัวนั่นเอง

ในอีกแง่หนึ่ง สื่อมวลชนอาจเป็นแหล่งกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความกระตือรือร้นอยากเรียนรู้กลไกการเมืองไทยเพิ่มเติมก็เป็นได้ นักศึกษาที่รู้สึก “สิ้นหวัง” หรือ “ทอดอาลัย” ต่อ

ระบบการปกครองประเทศอาจมีโอกาสรับทราบข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ และเกิดความรู้สึกอยากเรียนรู้การเมืองในภายหลัง

เกี่ยวกับผลของสื่อมวลชนในทางการเมืองนี้การวิจัยเรื่องความตื่นตัวทางการเมืองในชนบทไทยโดย อ่ำพล และสวัสดิ์ ที่กล่าวแล้วได้ชี้ให้เห็นว่า วิทยุ และหนังสือพิมพ์ มีส่วนสำคัญทำให้ราษฎรในเขตชนบทมีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเพิ่มเติมมากขึ้น สื่อมวลชนจึงทำหน้าที่เป็น “สถาบันการศึกษา” ที่สำคัญสำหรับชาวไทยในชนบทซึ่งส่วนมากไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือตามโรงเรียนที่ทางราชการจัดตั้งขึ้น

สรุป

บทความนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าสื่อมวลชนสามารถนำมาใช้เพื่อประโยชน์แก่การพัฒนาทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยได้อย่างมากโดยเน้นการเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์เพื่อปลูกฝังและยกระดับความคิดและอุดมคติทางการเมืองในช่วงเวลาอันยาวนานมากกว่าที่จะเน้นการโน้มน้าวชักจูงเพื่อเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมทางการเมืองในช่วงเวลาอันสั้นเพื่อสนับสนุนข้อสันนิษฐานนี้ ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดและผลวิจัยเกี่ยวกับหน้าที่ใหม่ของสื่อมวลชนสองประการคือ agenda-setting (การกำหนดวาระทางการเมือง) และ political socialization (การเรียนรู้ทางการเมือง)

ตามแนวคิด Agenda-setting นั้น สื่อมวลชน ได้แกหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ และสื่ออย่างอื่นเป็นผู้กำหนดปัญหาทางการเมืองให้ประชาชนรับทราบ ในสังคมประชาธิปไตยถ้าสื่อมวลชนเลือกรายงานประเด็นปัญหาทางการเมืองใดมากเท่าไร ประชาชนก็จะพลอยรับทราบหรือตระหนักถึงความสำคัญของปัญหานั้นมากตามไปด้วย ดังนั้นระดับความคิดหรือกระทั่งอุดมการณ์ทางการเมืองของคนเราจะพัฒนาไปไกลแค่ไหนขึ้นอยู่กับกรรายงานปัญหาการเมืองของสื่อมวลชนในสังคมนั้นเป็นหลัก

เพื่อทดสอบแนวคิด agenda-setting ผู้เขียนได้อาศัยข้อมูลจากการสำรวจความเห็นเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองของประชาชนในกรุงเทพมหานครในช่วงระหว่างเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ปีนี้ ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าประชาชนในเมืองหลวงส่วนใหญ่ต่างตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับปัญหาน้ำมันขึ้นราคาค่าครองชีพสูง การขัดแย้งในแหลมอินโดจีน การเลือกตั้งภายในประเทศ และสถานการณ์ในอิหร่าน ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาที่ปรากฏเป็นข่าวใหญ่ในหนังสือพิมพ์ในขณะนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเชียงใหม่ ก็ชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างการรับฟังข่าวสารจากสื่อมวลชนและตระหนักถึงความ

สำคัญทางการเมืองของนักศึกษาด้วย ผลวิจัยทั้งสองต่างสนับสนุนแนวคิด agenda-setting อย่างดี

Political socialization เน้นการเรียนรู้ทางการเมืองตลอดช่วงอายุของคนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยเด็ก นอกจากสถาบันครอบครัวการศึกษา ศาสนา และกลุ่มเพื่อนฝูงแล้ว สื่อมวลชนถือว่าเป็นปัจจัยหรือตัวแทนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยจากการสำรวจความเห็นทางการเมืองของนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และเชียงใหม่เมื่อปี ๒๕๒๐ จำนวน ๖๔๐ คน ปรากฏผลว่านักศึกษาไทยส่วนใหญ่ที่เกิดความรู้สึก “สิ้นหวัง” หรือ “ท้อแท้” ต่อระบบการปกครองประเทศนั้น แสดงความสนใจและต้องการที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับกลไกและปัญหาการเมืองการปกครองเพิ่มเติมมากขึ้น และสื่อมวลชนตลอดจนสื่อประเภทตัวต่อตัวเป็นแหล่งข่าวสารทางการเมืองสำคัญที่นักศึกษาแสวงหาเปิดรับฟังและเรียนรู้รายละเอียดเพิ่มเติม ผลการวิจัยความตื่นตัวทางการเมืองในเขตชนบทไทยเมื่อปี ๒๕๑๖ ก็ชี้ให้เห็นว่า สื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ราษฎรมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับบริหารประเทศดีขึ้น

จากเหตุผลและหลักฐานการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว คงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในด้านเสนอข่าวสารเพื่อพัฒนาความ

คิดและอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตยมิใช่เป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อเพื่อมุ่งล้างสมองประชาชนให้มลายในทางการเมืองอย่างเดียว

ในสังคมไทยและประเทศที่กำลังพัฒนาอีกหลายประเทศสื่อมวลชนเปรียบได้ไม่ต่างกับ “ปลิงแฝง” ที่แสวงหาอานุภาพแท้จริงซ่อนเร้นหรือถูกครอบคลุมโดยอำนาจอย่างอื่นจนเกือบจะถูกมองข้ามไปเสียสิ้น สื่อมวลชนเข้ามาพัวพันกับชีวิตประจำวันของคนเราแทบจะแยกออกจากกันไม่ได้ แต่บทบาทหน้าที่ทางการเมืองที่แท้จริงนั้นยัง “ฝัง” อยู่ในเงามืดเรื่อยมา และนี่คือ

คำตอบว่า.....ทำไมระบบการเมืองไทยจึงเป็นอยู่อย่างที่เห็นทุกวันนี้

บางทีลูก หลาน เหลน หรือกระทั่งพวกเราเองอาจจะได้มีโอกาสสัมผัสกับแสงสว่างทางการเมืองที่เรืองรองกว่านี้ถ้าหาก “ปลิงแฝง” ของสื่อมวลชนจะได้ถูกนำมาใช้ ในทางที่ถูกที่ควร แต่นั่นก็มีค่าใช้จ่ายที่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้นโดยพลังเครื่องจักรกลอย่างเดียว ประเทศชาติยังต้องการพลังสมอง ความรู้ความสามารถ และความเสียสละจากบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวนโยบายแผนงาน และวิธีปฏิบัติของสื่อมวลชนเพื่อพัฒนาการทางการเมืองอีกมากมิใช่หรือ?